

SUOMEN AKATEMIAN JULKAISUJA
4/1983

TIETEELLISET PERINTEET
TOISEN MAAILMANSODAN
JÄLKEEN

Seminaariraportti

Helsinki 1983

Fred Karlsson

KIELITIEEEN PERINTEET II MAAILMANSODAN JÄLKEEN

1. Alustavia huomautuksia

Tieteellisiä perinteitä kuvataan usein Kuhnin paradigman käsitteen avulla. Paradigma Kuhnin tarkoittamassa mielessä (sikäli kuin se on eksplikoitavissa) on kuitenkin huono kuvaamaan tiedon kasvua kielitieteessä ja sosiaalitieteissä yleensäkin. Minä tahansa ajankohtana ei ole vain yhtä hallitsevaa paradigmaa, vaan vallitsee simultaanisten perinteiden moninaisuus.

Tieteellinen tieto näyttää sosiaalitieteissä usein kasvavan spiraalimaisesti. On runsaasti sellaisia keskeisiä perimmäisiä ongelmia, joihin aikojen kuluessa palataan kerta toisensa jälkeen ilman että "lopulliseen" tulokseen tai tulkintaan päästäisiin. Tällaisia ovat esim. merkityksen luonteen ongelma, muodon ja merkityksen suhteuttaminen toisiinsa, kielen ja ajattelun suhde, kielen universaalien ja universaalisen kieliopin ongelmat, kielen ja kulttuurin suhde sekä kielitieteen autonomisuus.

Kielitieteeseen kuten muihinkin tieteisiin vaikuttaa voimakkaasti kunkin aikakauden intellektosfääri, ts. ajankohtaiset aatevirtaukset ja yleinen henkinen ilmasto. Vuosisadan alussa kansantaloustieteen ja sosiologian eräät suuntaukset vaikuttivat lingvistisen strukturalismin syntyyn. 1950-luvulla formaalisten kielten teoria, logiikan eräät alueet sekä kybernetiikka heijastuivat vahvasti Chomskyn generatiivisen kieliopin kehityksen alkuvaiheisiin. 1960- ja 1970-luvuilla sosiologian, kognitiivisen psykologian ja osittain ATK:n vaikutukset ovat olleet merkittäviä.

Kotimaisten kielten, lähinnä suomen ja ruotsin, sekä vieraiden kielten tutkimuksen ja tutkimusedellytysten kehitys on ollut monin tavoin erilaista. Niitä täytyy tarkastella osittain erillään.

Yleiskielitieteellinen teoreettinen tutkimus on itsenäisenä alana syntynyt vasta sodan jälkeen, vaikka sen juuret toki ovat huomattavasti vanhemmat.

2. Suomen kielitieteen yleistilanne ennen II maailmansotaa

Ennen II maailmansotaa suomen kielen tutkimus eli fennistiikka oli erityisesti äännehistorian ja sanaston tutkimusta aineistona voittopuolisesti suomen murteet. Yksi keskeinen ohjaava tekijä oli E. N. Setälän kuuluisa sanakirjaohjelma vuodelta 1896, joka tähtäsi Kansankielen (suomen murteiden) sanakirjan, Vanhan kirjakielen sanakirjan sekä Nykysuomen sanakirjan aikaansaamiseen. Historismin näkökulma oli ensisijainen: tutkimuksen kannalta tärkeimpänä ominaisuutena pidettiin kielen historiallista kehitystä, sen muuttumista ja lainautumissuhteita.

Suomen kielen tutkimus hahmoteltiin kansallisten tieteiden osaksi. Tällä oli tärkeitä seurannaisvaikutuksia. Kansallisten tieteiden perimmäisenä tehtävänä oli ja on vieläkin kuvata Suomen kulttuurihistoriaa ennen kaikkea kansallisista lähtökohdista (ks. tarkemmin Karlsson 1975, Räsänen 1980).

Kansainväliset vaikutteet tulivat lähinnä Saksasta tai ainakin saksankieliseltä kulttuurialueelta. Näinhän oli laita monissa muissakin teiteissä. Suomen kielen tutkijoilla oli melko vähän suoria kansainvälisiä kontakteja (Saukkonen 1980), fenno-ugristeilla eli suomen kaukaisempien sukukielten tutkijoilla enemmän.

Vieraiden kielten tutkimus keskittyi filologiaan ahtaassa merkityksessä, toisin sanoen tekstieditioiden laatimiseen ja kulttuurihistorialliseen analysoimiseen, sekä sanaston tutkimukseen ja historialliseen syntaksiin (Rissanen 1980).

Vieraiden kielten aloilla oli tietenkin helpompi päästä kansainvälisen tutkijayhteisön tuntemaksi. Kansainvälisesti laajalti tunnettuja vuosisadan alkupuoliskon vieraiden kielten tutkijoista ovat mm. Emil Öhmann germanistiikan alalla, Adolf Långfors romanistiikassa, joka mm. oli Ranskan Akatemian jäsen, sekä G. J. Ramstedt, jonka korean kielen tutkimukset ovat todellisia klassikkoja.

3. Eräät II maailmansodan yleiset vaikutukset kielitieteeseen

USA:n huomattava sota-aikainen panostus rakenteeltaan englannista poikkeavien Kauko-Idän kielten tutkimukseen ja opetukseen merkitsi melkoisesti silloisen valtasuuntauksen, (pohjoisamerikkalaisen) strukturalismin kehitykselle. Länsimaiset tutkijat saivat runsaasti uutta tietoa kielistä, joita ei ennen ollut tarpeeksi tunnettu. Useat USA:n johtavista strukturalisteista olivat sodan aikana tulkki-, kryptografia- tms. kouluissa. Tämä vaikutti yleisen kieliteorian kehittymiseen.

Sodan aikana ja välittömästi sen jälkeen alettiin tehdä kokeiluja koneellisen kääntämisen alalla. USA:n armeijan aselajit, erityisesti ilmavoimat ja laivasto, olivat pitkään toiveikkaita tämän edistymisen suhteen. 1950-luvulla generatiivisen kielioppiteorian alku taivallettiin ratkaisevasti sotilasmäärärahojen avulla.

Akustisen analyysin laitteet kehittyivät sodan aikana melkoisesti. Heti sodan jälkeen tuli yleiseen käyttöön sonagrafi, joka mullisti

puheäänän analyysin mahdollistaessaan reaaliaikaisen spektraalialueanalyysin.

Suomen kielitieteessä nämä suuntaukset alkoivat näkyä vasta 1960-luvulla. Merkittävin sodan suoranaisesti aikaansaama muutos oli kenties kansainvälisten virikkeiden ja kontaktien monipuolistuminen. Anglosaksisen tieteen ja kulttuurin vaikutus alkoi kasvaa, erityisesti 1960-luvulla.

4. Sodanjälkeisen kielitieteen kehitys Suomessa vuoteen 1965

Sodanjälkeinen 20-vuotiskausi oli ymmärrettävistä syistä hiljaista aikaa. Kansainväliset kontaktit olivat vähissä, ja vain harvat suomalaiset kielentutkijat seurasivat aktiivisesti kieliteorian kehitystä ja yleistä lingvististä keskustelua.

Tärkeää on todeta, että strukturalistiset ajatukset jäivät tällä kaudella Suomessa lähes soveltamatta, toisin kuin muissa Pohjoismaissa. Meillä ei esiintynyt hahmoa, joka olisi vaikutuksiltaan vastannut Norjan Borgströmiä, Sommerfeltiä ja Vogtia, Ruotsin Malnbergiä tai Tanskan Hjelmsleviä ja Uldallia. Yksittäiset suomalaiset tutkijat olivat tietenkin tutustuneet strukturalistisiin teorioihin, erityisesti foneemiteoriaan, mutta merkittävää läpimurtoa nämä suuntaukset eivät saaneet. Olihan Saussuren Cours de linguistique générale ilmestynyt jo vuonna 1916.

Fennistiikan tieteelliset perustavoitteet olivat säilyneet suurin piirtein samoina kuin ennen sotia, ja uusiin ajatuksiin suhtauduttiin lähinnä kriittisesti. Paavo Ravila oli niitä harvoja suomalaisia lingvistejä, joka seurasi yleisen lingvistiikan kehitystä, ja hänen kriittisten kannanottojensa väitetään usein vaikuttaneen kahlitsevasti uusien

ajatusten tuloon (ks. lähemmin Siro 1980, Hakkarainen 1980).

Vuonna 1965 ilmestyi Kansallisten tieteiden kehittämisohjelma 1966-1980. Tämä on tieteenhistoriallisesti kiintoisa asiakirja. Kotimaisten kielten tutkimuksen osalta se näyttää selvästi, miten hallitsevia fennistisen normaalitieteen klassiset tavoitteet eli sanakirjatyö, dialektologia ja historiallinen lingvistiikka tuolloin olivat. Kotimaisten kielten tutkimuksen keskeiseksi taustaksi nähtiin vielä kansallisuusaate ja yhteydet muihin kulttuuritieteisiin, ennen kaikkea folkloristiikkaan, kansatieteeseen ja historiaan. Uudenman kieliteorian merkkejä tai uudenlaisia tieteellisiä hankkeita ei kehittämisohjelmasta juuri löydy.

5. Vuoden 1965 jälkeisen kehityksen yleispiirteet

Vuoden 1965 seutu on kuitenkin myös nähtävissä taitekohdaksi. Tuolloin strukturaalisia ja generatiivisia ajatuksia alettiin soveltaa laajemmin kuin muutamiin yksityiskohtiin. Näihin aikoihin ilmestyneet Terho Itkosen ja Kalevi Wiikin väitöskirjat ovat teoreettiselta otteeltaan huomattavan erilaisia aikaisempiin verrattuna.

Niin sanottu perinteinen tieteenparadigma hallitsi lähes yksinomaisesti Suomen kielentutkimusta noin vuoteen 1965. Tämän jälkeen sekä kotimaisten että vieraiden kielten tutkimus on muuttunut ja monipuolistunut sekä teorialtaan että tutkimuskohteiltaan ja metodeiltaan.

1960-luvun loppupuolella korkeakoulujen kehittämislaki alkoi vaikuttaa, ja tutkijoiden tarve kasvoi huomattavasti. Jo tämä oli omiaan diversifioimaan tutkimusta. Nuoremmat fennistit loittonivat kansallisten tieteiden yhteydestä. Tämän yhteyden heikkeneminen on pitkin 1970-

lukua näkynyt eri tavoin. Virittäjä julkaisee enää vain lingvistisiä kirjoituksia. 1960-luvulla perustettu Kansallisten kielten ja kulttuurien tutkimuksen keskusliitto on lakkautettavana.

Kasvava määrä eri kielten tutkijoita alkoi hahmottaa alansa yleisen kieliteorian näkökulmasta ja ottaa tämän keskeiseksi lähtökohdaksi. Helsingin yliopistoon perustettiin 1967 lähinnä Paavo Ravilan aloitteesta maan ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa yleisen kielitieteen professorin virka (Turun yliopistoon perustettiin 1976 alan apulaisprofessori). Tämä on osoitus Ravilan valveutuneisuudesta; mitenkään yksioikoisesti häntä ei siis voi pitää uusien ajatusten jarruna.

Huomattava merkitys on ollut sillä, että maan kielentutkijoiden keskinäinen yhteydenpito on 1970-luvulla moninkertaistunut. Vuonna 1972 alettiin Paavo Siron aloitteesta järjestää lähes jokavuotiset Kielitieteen päivät, alkuperäiseltä nimeltään Syntaksin ja semantiikan päivät. Syntaksin ja semantiikan tutkimus oli pitkään ollut vain muutaman harrastajan varassa.

Alan vanhojen yhdistysten, erityisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran, Suomalais-ugrilaisen Seuran, Kotikielen Seuran ja Uusfilologisen yhdistyksen rinnalle perustettiin uusia kattamaan esille nousevia kielitieteen lohkoja. Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys perustettiin vuonna 1970, Suomen kielitieteellinen yhdistys 1977 (lähinnä kieliteorian harrastajille) ja Nykysuomen Seura 1980.

Vilkas seuratoiminta ja toistuvat valtakunnalliset kokoontumiset ovat selvästi nopeuttaneet informaation kulkua ja luoneet uudenlaisia mahdollisuuksia virikkeiden ja ohjauksen saamiseen.

6. 1970-luvun kielitieteen sisällöllinen kehitys

Yleislingvistisen teorian osuus on kasvanut ja vahvistunut lähes kaikkien kielten tutkimuksessa ja yliopisto-opetuksessa; myös tutkinnonuudistus on myötävaikuttanut tähän. Tutkinnonuudistus toi useimpiin kielten koulutusohjelmiin selvästi lisää kieliteoriaa.

Silmiinpistävä piirre on monitieteisten kielitieteen reuna-alojen synty. Näitä ovat psykolingvistiikka, sosiolingvistiikka, osittain tekstilingvistiikka, ATK-lingvistiikka, osittain diskurssianalyysi (erityisesti puhekieltä koskeva) jne. Soveltavan kielentutkimuksen osuus on kasvanut melkoisesti, osittain koulu-uudistusten luomien tarpeiden takia.

1960-luvulle saakka maan kielentutkijat koulutettiin joko Helsingin tai Turun yliopistossa taikka Abo Akademiassa. Opinahjojen vaikutus muualle siirtyviin nuoriin yliopistonopettajiin on tietenkin todettavissa. Toisaalta on myös selvästi nähtävissä, että uusien yliopistojen kielten laitokset ovat pyrkineet luomaan omaa tutkimusprofiiliaan. Niinpä Oulun yliopiston kielentutkimuksen keskeisiä aloja ovat mm. kvantitatiivinen tyylipiiri ja diskurssianalyysi, Jyväskylän yliopiston on kontrasttiivinen ja soveltava kielitiede, Tampereen yliopiston sosiolingvistiikka ja generatiivinen lauseoppi. Turun yliopiston ja Abo Akademin keskeisiä aloja ovat vanhastaan olleet lauseoppi ja tekstilingvistiikka jne.

Kielentutkimuksen pitkiä perinteitä on eniten vaalittu Helsingin kielentutkimuslaitoksissa, lähinnä Helsingin yliopistossa. Tämä koskee yhtä lailla kotimaisten kuin vieraiden kielten tutkimusta. Filologiaa sanan varsinaisessa merkityksessä, tekstikritiikkiä, dialektologiaa ja kielihistoriaa, harrastetaan Helsingissä selvästi enemmän kuin muualla Suomessa. Tämä on luonnollista jo senkin takia, että nämä alat edellyttä-

vät usein laajojen korpusten ja arkistojen käyttöä. Kotimaisten kielten perustavat aineskokoelmat ovat melkein poikkeuksetta Helsingissä.

Mainitut alat ovat 1970-luvulla sisäisesti uudistuneet sekä sisällöltään että menetelmiltään. Sosiolingvistiikka on vaikuttanut dialektologiaan ja filologiseen tutkimukseen, käytetään hyvinkin sofistikoituneita ATK-menetelmiä jne.

Tässä yhteydessä on mainittava yksi erillislaitos: Villa Lanten merkitys klassisten kielten ja kulttuurien tutkimuksen korkean kansainvälisen tason säilymiselle on ollut tärkeä. Sen funktio on verrattavissa kotimaisten kielten perustaviin aineskokoelmiin.

7. Kielentutkijakunnan rekrytoituminen: määrällisiä havaintoja fennistiikasta

Korkeakoululaitoksen rajun kasvun vuosina noin 1967-1973 perustettiin lyhyessä ajassa runsaasti uusia virkoja ilman, että siihen olisi etukäteen varauduttu tutkijankoulutusta tehostamalla. Tämän prosessin vaikutusten valaisemiseksi olen tapaustutkimuksena selvittänyt suomen kielen ja sen lähialojen (suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen, lapin kielen, itämerensuomalaisen kielentutkimuksen) nykyistä virkarakennetta professorin ja apulaisprofessorin virkojen osalta (tarkemmin Karlsson 1980). Näitä virkoja oli lokakuussa 1982 27; avoinna on 4 (Helsingin yliopiston suomen kielen, Turun yliopiston suomen ja sen sukukielten, Åbo Akademin suomen kielen ja kirjallisuuden sekä Vaasan korkeakoulun nyky-suomen professuurit).

Sivun 71 asetelmasta käy ilmi muutamia relevantteja tietoja 23 täytetyn viran haltijasta. Jokainen vaakasuora viiva edustaa yhtä vi-

ranhaltijaa. Musta tähti ilmaisee synnyinvuoden, pallo virkaannimitysvuoden ja valkoinen tähti eläkkeelle siirtymisvuoden 63 vuoden ikäisenä.
- Viranhaltijoista kolme (13 %) on naisia.

Viisi mustaa nuolta (A-E) osoittavat erityisen kiinnostavia vaiheita. Ennen vuotta 1920 syntyneitä on virassa yksi, hän on jo saavuttanut eläkeiän. Yksi ainoa viranhaltija on syntynyt kaudella 1920-1928 (nuoli A). Tällä tavoin ilmenevät viime sotien traagiset seuraukset. Nämä ja niitä edeltäneet ikäluokat joutuivat kantamaan sotien taakan.

Toiseksi nähdään syntymävuosien selvä keskittyminen 1930-luvun alkuun (nuoli B). Peräti 13 eli runsaasti yli puolet viranhaltijoista on syntynyt vuosina 1930-1936. Viisi viranhaltijaa on syntynyt 1940-luvulla.

Suurin osa viroista on täytetty hyvin lyhyessä ajassa: 19 virkaa kaudella 1965-1978, joista peräti 11 aikana 1973-1978 (nuoli C). Puheena olevien virkojen enemmistö perustettiin korkeakoululaitoksen laajetessa 1960- ja 1970-luvun taitteen korkeasuhdanteen aikana ja täytettiin etupäässä "30-lukulaisilla". Tällöin vallitsi melkoinen pula professoritason fennisteistä, ja moni virka täytettiin vailla sitä tiukkaa haku-kilpailua, johon viime vuosina on totuttu.

Melkein korollaarina edellisestä seuraa, ettei täytettäviä virkoja voi enää olla paljon. Näin onkin. Kymmenvuotiskaudella 1983-1992 vapautuu vain yksi virka (nuoli D); hypoteesina on tällöin, että kaikki viranhaltijat pysyvät viroissaan eläkkeelle siirtymiseensä asti. Tilanne ei siis ole kovin valoisa alalle pyrkivien nuorten tutkijoiden näkökulmasta.

Toisaalta vapautuu runsaasti virkoja lyhyessä ajassa juuri ennen vuosituhaten vaihtumista, jolloin "30-lukulaiset" alkavat siirtyä eläkkeel-

le. Vuoden 1993 vaiheilla vapautuu neljä virkaa ja viisivuotiskautena 1996-2000 peräti 12 (nuoli E). Herää kysymys, miten näin rajusta sukupolvenvaihdoksesta selvitään. Miten nämä tosiseikat tulisi ottaa huomioon 1980- ja 1990-luvun tutkijankoulutuksen järjestämisessä? Voidaanko alalle saada riittävästi korkeatasoisia tutkijoita riittävän hyvissä ajoin? Miten kuvatus kaltainen tilanne vaikuttaa nuorten tutkijoiden halukkuuteen hakeutua alalle laihan 1980-luvun aikana? Ainakin nyt näyttää siltä, että jälkikasvu on vähemmän kuin 10 vuoteen.

8. Ruotsin kielen, vieraiden kielten sekä muiden kielitieteiden tilanne

Laskelmieni mukaan kielitieteen muilla kuin suomalais-ugrilaisilla aloilla on lokakuussa 1982 professorin ja apulaisprofessorin virkoja seuraavasti:

TIETEENALA	PROFESSUUREJA YHTEENSÄ	AVOINNA 1982	VAPAUTUU 80-LUVULLA	VAPAUTUU 90-LUVULLA	VAPAUTUU 2000-LUVULLA
englanti	20	4	4	2	10
saksa	13	1	3	5	4
ruotsi	15	4	4	1	6
romaan.kiel.	6	3	-	2	1
venäjä + slaav.	7	4	1	1	1
klass. fil.	8	-	3	3	2
fonetiikka	4	1	-	1	2
yleinen kielit.	2	-	-	-	2
soveltava kielitiede & puheent.	1	1			
logopedia	2	2			

Venäjän kielen alalla on suorastaan huutava pula pätevistä tutkijoista. Viroista neljä on täyttämättä, ja yksi vapautuu lähiaikoina. Kaksi on ollut yhtämittaisesti täyttämättä vuodesta 1974. Tilanne on problemattinen myös ruotsin kielessä. Avoimia virkoja on nyt neljä, ja 80-luvulla tulee neljä lisää. Jälkikasvu on vuosia ollut vähäistä, nyt tilanne tosin näyttää hieman valoisammalta.

Virkatilanne on tieteellisesti tyydyttävän klassillisessa filologiassa ja yleensä muinaiskielissä, missä ei ole yhtään avointa professuuria, mutta toisaalta runsaasti korkeatasoisia väitelleitä nuoria tutkijoita. Tässä yhteydessä ei ole mahdollisuuksia käydä pohdiskelemaan, miksi klassillisten ja muinaiskielten vetovoima näyttää niin paljon voimakkaamalta kuin ns. uusien kielten.

Englannin, saksan ja romaanisten kielten aloilla jälkikasvun kysyntä ja tarjonta ovat kutakuinkin tasapainossa. Kokonaisuutena uusien kielten lähivuosisikymmenien virkatilanne on aivan erilainen kuin fennistiikassa. Virkoja vapautuu paljon tasaisemmin eikä voi ennustaa sellaista yhtäkkistä sukupolvenvaihdosta kuin fennistiikassa 1990-luvun loppupuolella.

Logopedian kahta virkaa sekä uutta soveltavan kielitieteen ja puheetutkimuksen virkaa ei ole vielä ehditty täyttää. Humanistista jälkikasvua ei logopediassa vielä ole näköpiirissä, lääketieteellistä hyvinkin.

Teoreettiset kielentutkimuksen alat eli yleinen kielitiede ja fonetiikka ovat nykyinäkin miehitettyjä vuosikymmeniksi (vrt. al.).

9. Kielitieteellisen tutkimuksen yliopistojen ulkopuolisesta rahoituksesta

Vuonna 1976 säädettiin laki kotimaisten kielten tutkimuskeskuksesta, jolla ensisijaisesti haluttiin turvata eräiden pitkäaikaisten kotimaisten kielten sanakirjahankkeiden loppuun saattaminen. Näitä ovat mm. Nykysuomen perussanakirja (=Nykysuomen sanakirjan uudistettu ja supistettu laitos), Suomen murteiden sanakirja, Vanhan kirjasuomen sanakirja ja Suomen ruotsalaismurteiden sanakirja.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksessa oli vuonna 1981 yli 80 päätoimista tutkijaa ja toimihenkilöä, joista suurin osa leksikografisessa työssä. Menot olivat noin 7 milj. markkaa, joten kyse on huomattavasta valtion panostuksesta. Ylivoimaisesti suurin osa yliopistojen ulkopuolisesta kielitieteen rahoituksesta suuntautuu tutkimuskeskuksen kansallisesti tärkeisiin perinnäisiin hankkeisiin.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimi on sikäli harhaanjohtaja, että siellä ei mainittavassa määrin suoriteta muuta kuin leksikografista eli sanakirjojen laatimiseen liittyvää originaalitutkimusta. Viime aikoina on syntynyt vilkas keskustelu keskuksen hankkeiden keskinäisestä priorisoinnista sekä keskuksen rahoituksen ja tutkimuksen suhteesta yliopistoissa suoritettavaan tutkimukseen.

Suomen Akatemialla on ollut tärkeä funktio maamme kielitieteellisen tutkimuksen monipuolistamisessa 1970-luvulla. Melkein kaikki suuremmat "normaalitieteestä" poikkeavat, teoreettisluonteiset ja lingvistispainotteiset uudishankkeet ovat käynnistyneet Akatemian rahoituksella. Näitä ovat mm. tekstilingvistiikka (Åbo Akademin tekstilingvistiikan tutkimusryhmä 1974-1977), Jyväskylän yliopiston anglismiprojekti sekä suomen ja englannin kontrastiivinen projekti, monien yliopistojen yhteinen puhe-suomen murroksen tutkimusprojekti, Turun yliopiston mordvan muoto- ja lauseopin hanke ja Helsingin yliopiston suomen kielen automaattisen tunnistamisen projekti.

Muuta yliopistojen ulkopuolista rahoitusta on erittäin vähän. Viime aikoina on tosin ollut nähtävissä, että graafinen teollisuus ja tietokoneyhtiöt ovat kiinnostuneita mahdollisuuksista kehittää luonnollisen (erityisesti suomen) kielen automaattista analyysia. Tällaiset teolliset sovellutukset edellyttävät monipuolista perustutkimusta.

10. Lopputoteamuksia

1970-luvulla kieliteorian osuus on kasvanut kaikilla kielentutkimuksen lohkoilla. Tutkinnonuudistus vahvistaa tätä kehitystä. Toisaalta yleisen kielitieteen resurssitilanne on suhteellisen vaatimaton. Suomessa on vain kaksi alan professuuria. Tätä verrattakoon siihen, että esim. fonetiikan professuureja on neljä ja klassillisen filologian kahdeksan. Ruotsissa yleisen kielitieteen ja sen erikoisalojen vakinaisia professuureja tai kiinteitä tutkijaprofessuureja on kahdeksan, Norjassakin neljä.

Tutkijankoulutuksen kehittäminen edellyttää valtakunnallista lisäpanostusta yleiseen kielitieteeseen. Tämä on yksi yhteinen nimittäjä, joka voi yhdistää pienten yliopistojen muuten usein heterogeenisiksi jäävät kielitieteen tutkimusresurssit.

Jos taas tarkastelee yksityisten kielten tilannetta arvosana on hyvänpuoleinen ainakin yleisimpien koulukielten kohdalla. Näiden ulkopuolellakaan tilanne ei ole aivan lukkiutunut. Helsingin yliopistoon on viime vuosina perustettu sekä iberoromaanisten kielten (espanjan ja portugalin) että arabian kielen professorin virat. Silti on vielä huomattavia puutteitakin. Suomessa ei vielä ole kiinan tai japanin kielen professorintasoisia virkoja. Onhan näiden maiden merkitys maailmanlaajuinen. .

Uudet monitieteiset alat ovat tukalassa asemassa. Tällainen on erityisesti lingvistiikan kognitiivisen psykologian ja tietojenkäsittelyopin leikkauksessa sijaitseva kognitiotiede (cognitive science), joka selvittelee ihmisen suurelta osalta luonnollisen kielen käyttöön perustuvia tiedonkäsittelyprosesseja. Siirtyminen ns. informaatioyhteiskuntaan edellyttää meilläkin pikaista perehtymistä tämän alan ongelmiin sekä

omakohtaisia, kansalliseen kulttuuriimme sopeutuvia ratkaisuja. Kielitieteen tiettyjen lohkojen yhteiskunnallinen merkitys tulee kasvamaan, kun ihmisen ja tietokoneen välinen viestintä kohta on muutakin kuin pelkästään ammattimiesten työväline taikka ns. eksperttijärjestelmä. Tämä ala on ajankohtaisuudeltaan ja kiireellisyydeltään verrattavissa geeniteknologiaan, jonka tutkimustarpeet on äskettäin tunnustettu ja samalla perustettu laitos. Nykytilanteessa yliopistomme eivät pysty yksin vastaamaan laajasti ymmärretyn kognitiotieteen haasteeseen. Tässä olisi vielä yksi kiireellinen ja yhteiskunnallisesti yhä tärkeämmäksi käyvä ala, jonka liikkeellelähtö ratkaisevasti riippuu Suomen Akatemian tuesta.

Kirjallisuutta

Hakkarainen, Heikki J. 1980. Kommenttipuheenvuoro prof. Paavo Siron esitelmästä "Kielitieteen kehitys Suomessa 1900-luvulla". Teoksessa Häkkinen & Karlsson (1980, toim.).

Häkkinen, Kaisa & Fred Karlsson, 1980, toim. Suomen kielitiede 1980-luvun kynnyksellä. Symposium Turussa 30.11.-1.12.1979. Suomen kielitieteellisen yhdistyksen julkaisuja 4. Turku 1980.

Karlsson, Fred 1975. Fennistiikan tieteenparadigmasta ja sen ohjausvai-
kutuksesta. Virittäjä 2/1975, s. 179-193.

----- 1980. Miten tieto kasvaa kielitieteessä? Sananjalka
22/1980, s. 31-55.

Rissanen, Matti 1980. Filologisesta tutkimuksesta Suomessa 1900-luvulla.
Teoksessa Häkkinen & Karlsson (1980, toim.).

Räisänen, Alpo 1980. Suomessa 1900-luvulla harjoitetun fennistiikan
juonteita. Teoksessa Häkkinen & Karlsson (1980, toim.).

Saukkonen, Pauli 1980. Kommenttipuheenvuoro prof. Alpo Räisäsen esitel-
mästä "Suomessa 1900-luvulla harjoitetun fennistiikan juonteita". Teok-
sessa Häkkinen & Karlsson (1980, toim.).

Siro, Paavo 1980. Kielitieteen kehitys Suomessa 1900-luvulla. Teoksessa
Häkkinen & Karlsson (1980, toim.).